

PARLAMENTARNE STRANKE SO GLEDE POKRAJIN EKLATANTNO KRŠILE USTAVO RS

Ne dolgo tega so nekateri intelektualci iz Prekmurja jasno postavili zahtevo po ustanovitvi prekmurske pokrajine. Res je, da so se že pred tem tu in tam pojavili zlasti časopisni prispevki o pokrajinah v Sloveniji in večinoma manj radikalno zahtevali odgovore na vprašanje, zakaj še danes v Sloveniji nimamo pokrajin. Osebnostno do sedaj še nisem našel zadovoljivega odgovora na prejšnje vprašanje. Ko sem namreč najprej iskal odgovor, kako je s pokrajinami v sosednjih državah, sem ugotovil, da imajo v Avstriji pokrajine, ki jih imenujejo dežele, da imajo pokrajine tudi na Madžarskem, prav tako v Italiji, na Hrvaškem pa jih imenujejo županije. Tudi razvita Švica ima pokrajine, ki jih poimenuje kantoni, ki svobodno odločajo o svojem razvoju. S pokrajinami se srečamo še v Nemčiji in Franciji in tudi v nekaterih drugih državah. V centralnem delu Evrope je samo Slovenija brez pokrajin.

Ob tej ugotovitvi me je zanimalo, na kateri osnovi pa so prekmurski razumniki postavili svojo zahtevo po prekmurski pokrajini. In ko sem svoj pogled uprl v besedilo Ustave RS, sprejeti leta 1991, sem ugotovil, da so podani vsi pogoji, da bi Državni zbor Republike Slovenije lahko pokrajine ustanovil že pred mnogimi leti. Namreč, v 143. členu Ustave RS je opredeljena možnost za ustanovitev pokrajin, kajti tekst tega člena se glasi:

»Pokrajina je samoupravna lokalna skupnost, ki opravlja lokalne zadeve širšega pomena.

Pokrajine se ustanovijo z zakonom, s katerim se določi tudi njihovo območje, sedež in ime.

Zakon sprejema Državni zbor z dvotretjinsko večino glasov navzočih poslancev. V postopku za sprejem zakona mora biti zagotovljeno sodelovanje občin.

Država z zakonom prenese na pokrajine opravljanje posameznih nalog iz državne pristojnosti, mora pa jim zato zagotoviti potrebna sredstva.«

Naj ob tem omenim, da je bilo od sprejetja Ustave Republike Slovenije leta 1991 pa do danes sprejetih deset ustavnih zakonov o spremembah določenih členov Ustave, vendar se niti eden ni nanašal na 143. člen. Celotno še več, kajti kasneje je bilo zadoščeno tudi zahtevam iz tretje alineje zgornjega člena o sodelovanju občin pri realizaciji tega člena, ne da bi mu spremenili izvirno dikcijo. Zadnji ustavni zakon pa je bil sprejet leta 2016.

Kljub temu, da v Sloveniji pokrajin še danes nimamo, je zanimivo leto 2007. Takrat, torej šele po šestnajstih letih od sprejetja Ustave Republike Slovenije, je prišlo do preobrata glede omenjenega člena. Namreč, iz določenih gradiv izhaja, da je takratna vlada v mesecu maju 2007 sprejela prvi paket pokrajinske zakonodaje, in sicer: predlog Zakona o pokrajinah, predlog Zakona o volitvah v pokrajine in predlog Zakona o financiranju pokrajin. Mesec dni kasneje je predlagana zakonodaja v Državnem zboru uspešno prestala prvo branje.

Kmalu za tem je vlada istega leta pripravila drugi paket zakonov o pokrajinah, in sicer: predlog Zakona o ustanovitvi pokrajin, predlog Zakona o volilnih enotah za volitve v prve pokrajinske svete ter Zakon o prenosu nalog v pristojnost pokrajin. Nedvomno je bil pri pripravi omenjenih zakonov najbolj zaslužen takratni minister dr. Ivan Žagar. Očitno je, da je z njegovim odhodom poslanska volja v

Državnem zboru za nadaljevanje in odločanje o celotnem zakonskem postopku ugasnila. Še več, po besedah dr. Žagarja se je takrat opozicija povsem distancirala od nadaljevanja postopka v Državnem zboru (radijski intervju 31. 1. 2018).

Kot je iz prikazanega razvidno, je takratna vlada vložila dokaj truda v pripravo omenjenih zakonov. Podrobnejši pregled razprav o omenjenih zakonih v državnem zboru bi pokazal, kateri od predlaganih zakonov so doživeli prvo, drugo ali celo tretje branje, kar je sicer pomembno, toda dejstvo je, da se je zakonodajni postopek o pokrajinskih zakonih za ustanavljanje pokrajin v Republiki Sloveniji v Državnem zboru zaključil 15. 10. 2008. Je pa Državni svet v tem obdobju podprl predlagano zakonodajo o pokrajinah v Republiki Sloveniji.

Torej, minilo je dobrih deset let, odkar Državni zbor ni niti razpravljal niti sklepal v zvezi s pokrajinsko zakonodajo. Postavlja se torej logično vprašanje kje naj iščemo vzrok za tako evidentno ignoranstvo, ki ga Državni zbor do pokrajinske problematike kaže vse do danes. Kot sem že pred časom v enem od svojih člankov opozoril, parlamentarne stranke nosijo neposredno politično odgovornost za vse, kar se dogaja v Državnem zboru. V primeru pokrajinske zakonodaje pa gre za eklatantno kršitev Ustave Republike Slovenije, saj njen 143. člen jasno zavezuje najvišje zakonodajno telo, to je Državni zbor, da deluje zakonito in na ta način izvaja voljo slovenskega naroda, zapisano v Ustavi, kajti njihovi predstavniki so konkretno izvoljeni poslanci, ki so jim volivci zaupali mesto v Državnem zboru. Bodimo konkretniji: politične stranke so tiste, ki so z voljo volivcev dobile njihovo zaupanje, da delujejo v imenu ljudstva. In kaj naj bi zanje bilo bolj sveto, kot spoštovanje Ustave? Čemu torej po skoraj tridesetih letih ni realiziran 143. člen Ustave? Kot da politične stranke v Državnem zboru ne poznajo 1. člena Ustave Republike Slovenije, ki pravi: »Slovenija je demokratična republika.«

Očitno pa parlamentarne stranke ne upoštevajo demokratičnega duha in načela, ki ga omenjeni člen nosi v sebi. Če je tako in tako očitno je, potem se politične stranke, članice Državnega zbora, ne morejo izogniti politični odgovornosti za kršenje Ustave, kar primer 143. člena v resnici je. Že prvi stavek tega člena nedvoumno govori, da je »pokrajina samoupravna lokalna skupnost, ki opravlja lokalne zadeve širšega pomena«. Z ignoriranjem omenjenega člena Ustave so poslanci Državnega zbora, torej politične stranke, v osnovi krtili demokratične pravice volivcev in s tem ignorirali voljo svoje volilne baze. Nisem prepričan, da je to bilo nehote. Obratno, menim, da je to bilo zavestno dejanje, diktirano z vrha političnih strank. Temeljni razlog za takšno trditev je skrit predvsem v dveh dejstvih, ki vsem parlamentarnim strankam ustrezata, in sicer: prvič, v obstoječi centralizaciji državnih funkcij in temu primerno centralno odločanje tudi o zadevah, ki se neposredno dotikajo pokrajin, in drugič, v centraliziranem načinu delitve finančnih sredstev.

Parlamentarne stranke se torej niso želele odreči svojemu vplivu glede na predviden zakonski prenos vrste pooblastil z državne na pokrajinsko raven. S tem so seveda v osnovi onemogočile, da bi pokrajine same odločale o svojem razvoju. Temeljno načelo upravljanja v naši centralistično naravnani državi temelji na načelu »top down«, torej z vrha proti dnu, namesto da bi v skladu s 143. členom Ustave veljalo načelo »bottom up«, torej od spodaj navzgor. Od pokrajin k državi torej in ne obratno! Tako bi bili nosilci in projekti razvoja usmerjeni v pokrajine, ne pa da birokratska struktura v Ljubljani odloča tudi o minornih razvojnih projektih in vprašanjih, immanentnih samo določeni pokrajini. In obratno, center odloča tudi o izjemno pomembnih projektih, ki bi lahko pospešili vsestranski razvoj določene pokrajine. Ali primer avtocestne povezave Koroške regije s svojim okoljem ne pove dovolj zgovorno o škodi, ki jo centralistično odločanje povzroča tej regiji? Da je

zaradi neupoštevanja 143. člena Ustave in centralizacije prišlo celo do dnevne migracije določenega števila zaposlenih iz regij v Ljubljano, torej v center, ni nič novega. Toda, o negativnih vidikih tega pojava v tem prispevku ni prostora, določene analize pa so že ali pa bodo še dodatno podkrepile negativnost tega pojava.

Ko govorimo o regijah v Sloveniji, pa moramo vendarle ugotoviti, da določene regije obstajajo, vendar ne po 143. členu. Najprej naj omenimo, da obstaja dvanajst statističnih regij, ki so bile osnova za definiranje dveh kohezijskih regij, katerih velikost temelji na normativu iz Bruslja (800.000 prebivalcev), ki lahko kandidirajo za evropska razvojna sredstva. V vzhodno kohezijsko regijo sodi osem, v zahodno kohezijsko regijo pa štiri statistične regije. Organ odločanja je Svet kohezijske regije, kar določa uredba iz leta 2013. Toda očitno je tudi to na papirju, kajti kohezijska sredstva, ki jih je dobila Slovenija, so skoncentrirana v Ljubljani, torej ponovno centralistično odločanje. Kljub večjemu številu statističnih regij in manjši razvitosti je vzhodna kohezijska regija prejela manj denarja od zahodne kohezijske regije.

Problematika pokrajin, oziroma ignoriranje realizacije 143. člena Ustave Republike Slovenije ima poleg navedenih negativnosti za prebivalce Slovenije še dodatne negativne dimenzije. Namreč, centralizacija Slovenije nujno rezultira tudi v organiziranju vrste paradržavnih institucij, ki pa povzročajo dodatno birokratizacijo, kar ima že samo po sebi negativne posledice in dvig stroškov. Dalje, centralizacija odločanja je nujno pripeljala do neobzdanega zadolževanja države, ne da bi pokrajine od tega imele bistvene koristi. Celo obratno, centralistično odločanje o zadolževanju je privedlo Slovenijo v suženjsko odvisnost od tujega kapitala, saj je naša država najbolj zadolžena v primerjavi z državami, ki so nastale na ozemlju bivše Jugoslavije. Naš dolg se suče okoli 32 milijard evrov in je daleč najvišji na prebivalca, pa tudi v absolutnem znesku nas ne prekaša nobena od držav na bivšem ozemlju Jugoslavije. Kapital je zasvojil centralistične odločevalce tudi s prodajo na desetine podjetij tujim lastnikom. Celo Telekom so imeli v načrtu, da ga prodajo. Sedaj je tik pred prodajo tudi še edina naša večja banka – Abanka. Kaj nam še ostane, ko pa je tudi NLB samo še 30 % v lasti naše države. In ponovno pridemo do zaključka, da je razprodaja Slovenije plod odločitev v Državnem zboru, ki oblikuje in sprejema zakone in druge pravne akte, ki omogočajo siromašenje države, beri večine prebivalcev. Tuj kapital bi bil po ekonomski logiki dobrodošel samo takrat, ko ne bi presegal 49 % lastniškega deleža, in bi bil namenjen razvoju podjetij, ustvarjanju nove vrednosti in dodatnemu zaposlovanju, torej novih delovnih mest. V nasprotnem primeru pa lastniški delež povsem onemogoči vpliv domačih solastnikov pri odločanju. Saj vendar ni težko ugotoviti, da je samo profit temeljni motivacijski dejavnik tujih vlagateljev. Vse preostalo je zelo blizu razprodaji in bogatenju posameznikov. In ponovno smo pri parlamentarnih strankah, ki s svojimi odločitvami v Državnem zboru pljuvajo v obraz lastnim volivcem, ki so jih tja napotili, da bi zastopali njihove interese in zahteve. Zagotovo se je Horacijeva misel »moč brez pameti se sama po sebi zruši« v slovenski politiki že večkrat udejanjila in to vselej na račun širših množic, moč parlamentarnih strank pa še vedno obstaja. Kaj res ni mogla in hotela nobena parlamentarna stranka dvigniti svoj glas npr. proti sklepom pri razlaščenju malih delničarjev, čemur njihov zastopnik dr. Peter Glavič pravi rop stoletja. Ropanje torej tistih, ki so jim dali svoj glas na volitvah. Ni težko ugotoviti, kako bi temu lahko rekli. Celu varuhinji človekovih pravic se ni ob njenem odhodu zdelo pomembno to ropanje omeniti kot še vedno odprto vprašanje, kaj šele spregovoriti o realizaciji 143. člena Ustave Republike Slovenije. Se pač potrjuje dejstvo, da je demokratičnost zapisana samo v Ustavi, izven nje pa vlada nedemokratičnost in to v različnih oblikah in na različnih ravneh družbe ter z različno intenzivnostjo. Centralizacija odločanja pač omogoča diktaturo parlamentarnih strank, ki s pomočjo Državnega zbora

zastopajo prvenstveno svoje strankarske interese, najmanj pa interese volivcev. Kot je v prispevku Meta Roglič navedla (Objektiv, 22. 2. 2012) »...bi morala biti politika »visoka pesem«, ki bi slavila etično ozaveščenost, določala zaupanje med državljani in njihovimi politikami, ne pa da je umazana pesem, ki se jo poskuša očistiti s protipolitičnimi čistili.« Pri vsem tem pa nam lahko za boljše razumevanje vsega »čistega« v slovenski politiki pomaga grški filozof Seneka, ki pravi: »Pregrehe, ki so očitne, so lažjega značaja; najbolj nevarne pa so tiste, ki se skrivajo pod plaščem kreposti«. V našem primeru seveda kreposti parlamentarnih strank.

Ob koncu tega prispevka se postavlja logično vprašanje: ali bo sedanja vlada, torej koalicijske stranke, imela dovolj politične volje in moči, da po desetih letih ignorance 143. člena v Državnem zboru nadaljuje potrjevanje že pripravljene zakonske osnove o pokrajinah v Sloveniji. Povsem se zavedam, da bo pot realizacije že začetega postopka ustanavljanja pokrajin težka predvsem zaradi naslednjih dejstev:

- Centralistični način delovanja naše države je rodil vrsto paradržavnih institucij, ki (z nekaj izjemami) delujejo v prestolnici in pomenijo podporne stebre obstoječemu državnemu birokratskemu aparatu;
- parlamentarnim strankam v Državnem zboru ustreza sedanje stanje, saj bi s prenosom določenih pooblastil z države na pokrajine te stranke izgubile svojo moč in s tem vpliv na odločanje, predvsem tisto, ki je vezano na finance;
- kako zmanjšati državni birokratski aparat najmanj za obseg birokracije, ki bi po zakonu pripadal pokrajinam;
- kako v resnici doseči dogovor z občinami (213 jih je!), da se najde konsenz med njimi in pokrajinami, kamor pripadajo in to s finančnega in administrativnega vidika;
- koliko pokrajin je v Sloveniji smiselno opredeliti glede na objektivne potrebe po le-teh, upoštevajoč predvsem objektivne dejavnike za njihovo ustanovitev.

Poleg navedenih dejstev je seveda še kopica drugih dejavnikov, ki bi jih bilo potrebno upoštevati pri realizaciji tega projekta. Osebno menim, da je predsednik vlade Šarec kot oseba sposoben nadaljevati že začeto delo v smeri sprejemanja praktično že pripravljenih zakonov, ki smo jih že omenili, saj je do sedaj z nekaterimi svojimi dejanji dokazal, da ima občutek za pozitivno usmerjanje. In dalje, Šarec sam in njegova stranka še nista kontaminirani z vsemogočimi aferami, ki so jih druge stranke v preteklosti večinoma že imele. Toda ne samo Šarcu, temveč bi tudi drugim strankam moralo biti blizu resnično demokratično odločanje o lastnem razvoju v homogenih sredinah, kar so v osnovi prav pokrajine. Za vse politične stranke in posameznike bi torej bilo dobro upoštevati misel Alberta Camusa: »Potrebno se je boriti, da nisi bog, temveč da bi bil človek.« Bojim pa se, da je v naši realnosti veliko »bogov«, ki bodo zamisel o realizaciji 143. člena Ustave Republike Slovenije skušali po vsej sili blokirati.

Maribor, 4. 3. 2019

zasl. prof. dr. Dušan Radonjič